

ЛІТЕРАТУРА

1. Інформаційні системи в сучасному бізнесі : навчальний посібник / В. С. Пономаренко, І. О. Золотарьова, Р. К. Бутова та ін. Х. : Вид. ХНЕУ, 2011. 484 с.
2. Онопко А.С., Жигалкевич Ж.М. Застосування інформаційних технологій в управлінні підприємством. *Актуальні проблеми економіки та управління*. 2017. № 11. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/22560> (дата звернення 05.04.2023).
3. Пурій Г. М. Інформаційні системи і технології в управлінні діяльністю підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7127> (дата звернення: 05.04.2023).
4. Цуканова І. В., Діброва Т. Г. Особливості застосування QR-коду в інтегрованих маркетингових комунікаціях. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2013. № 10. С. 429–434. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2013_10_72 (дата звернення: 05.04.2023).
5. Юрчук Н. П. Інформаційні системи в управлінні діяльністю підприємства. *Агросвіт*. 2015. № 19. С. 53–58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2015_19_12 (дата звернення: 05.04.2023).

V. Gorbanova. Application of information technologies to ensure sustainable business management. – Article.

Summary. The article analyzes the introduction of information and communication technologies into the enterprise management system, the improvement of green technologies that guarantee the safety of enterprises' impact on the environment and the preservation of available resources, the improvement of enterprise anti-crisis management technologies and the technology of monitoring the degree of implementation of sustainable development of enterprises.

Key words: information technologies, enterprise management, online booking technologies, service quality, QR code, personnel safety, green technologies at enterprises, anti-crisis management, monitoring of enterprise development.

УДК 338.48

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-5682/2023/38/07>

О. В. Душкантюк

кандидат технічних наук, доцент,
декан факультету менеджменту, готельно-ресторанної справи
та туризму
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна

К. В. Власюк

старший викладач кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна

ГОТЕЛЬНИЙ І РЕСТОРАННИЙ БІЗНЕС У ЧАС ВІЙНИ

Анотація. У статті проаналізовано кількість суб'єктів готельного та ресторанного бізнесу, зайнятість працівників у секторах та обсяги реалізованих послуг станом на початок війни, з'ясовано тенденції розвитку бізнесу у довоєнному стані. Підсумовано, що на початок війни відбулося відновлення діяльності готельного та ресторанного бізнесу після Covid-19. Визначено особливості функціонування закладів ресторанного та готельного бізнесу в умовах війни після лютого 2022 року та визначено характерні напрямки їх адаптації до умов ведення господарської діяльності в умовах війни. У результаті дослідження підсумовано, що в Україні готельний та ресторанний бізнес відновлюється від шокового стану початку 2022 року. У той же час готельний сектор зазнав безпрецедентних руйнувань. На початку 2023 року готельний та ресторанний бізнес все ще відчуває наслідки війни, проте більшість закладів адаптувалася до нових умов ведення господарської діяльності, стаючи хабом для переміщених осіб, релокованих бізнесів та пропонуючи послуги у режимі тут і зараз за відсутності більш прогнозованого майбутнього, працюючи у межах оперативних планів.

Ключові слова: готельний бізнес, ресторанний бізнес, війна, заклади гостинності, внутрішньопереміщені особи, релокований бізнес.

Постановка проблеми. Світова готельна та ресторанна індустрія продовжує рефлексувати наслідки коронакризи 2019-2020 років – два роки безпрецедентних обмежень відвідувань публічних місць, заброн на повну заповнюваність закладів та гостру нестачу персоналу й кваліфікованих працівників. Протягом 2021 року галузь помітно відновилася, але наразі готельний та ресторанний бізнес знову відчуває негативні впливи чергової кризи. Війна в Україні мала низку негативних наслідків, зокрема стрімке зростання цін на енергоносії та продукти харчування, збої в ланцюгах поставок, високу інфляцію та загрозу рецесії. Цей вплив відчувають готельєри і ресторатори у світових масштабах. В Україні ситуація у секторі загалом є критичною. Так, у 2021 році найбільше занепокоєння українських готельєрів викликав триваючий вплив COVID-19. Потім, коли світ гостинності почав оговтуватися від пандемії у 2022 році, українські готельєри та ресторатори знову зіткнулися з безпрецедентними викликами, спричиненими війною з росією. Через повномасштабну війну, яка триває вже майже рік, загальна пропозиція готелів та ресторанів скоротилася, оскільки частина території України на сході та півдні окупована росією, частина об'єктів зруйнована і частина зазнає постійного ракетного терору або загрози арт-обстрілів. Крім того, доступна пропозиція ще більше скоротилася, оскільки деякі готелі та ресторани призупинили свою діяльність через проблеми із безпекою, відсутністю попиту або неможливістю працювати із технічних причин. Із жовтня ситуація у значній мірі ускладнилася через дефіцит електроенергії, обмеження її поставок та запровадження аварійних та екстрених відключень електропостачання. Тож сьогодні готельні та ресторанні підприємства, які залишаються працювати, здійснюють свою діяльність в складних умовах, адаптуючись до сучасних умов господарювання на вітчизняному ринку під час війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження діяльності готельного та ресторанного бізнесу в умовах війни є новою темою, яка ще не отримала достатнього опрацювання у науковій спільноті через відсутність достовірних статистичних даних щодо результатів роботи секторів протягом 2022 року та втрат і пошкоджень закладів, що унеможливує проведення ґрунтовного аналізу. Натомість дослідження поточного впливу війни на готельний та ресторанний бізнес є предметом аналізу практиків, експертів та аналітиків ринку гостинності, тимчасового розміщення та послуг харчування, серед яких необхідно відмітити А. Прасад; Я. Дружок; О. Іванов, Т. Антонюк; М. Паралюш та інших.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення поточного впливу війни на розвиток і діяльність готельного та ресторанного бізнесу в Україні.

Виклад основного матеріалу. Готельні та ресторанні господарства є одними із найважливіших компонентів ширшої індустрії послуг, яка обслуговує гостей, які потребують ночівлі та харчування поза власною домівкою. Цей бізнес тісно пов'язаний із туристичною індустрією та індустрією гостинності, хоча існують помітні відмінності у масштабах. Загалом кажучи, готель – це будівля чи установа, що управляється, яка надає гостям місце для ночівлі – на короткостроковій основі – в обмін на гроші. У свою чергу, ресторан – це будівля чи установа, що управляється, яка надає гостям послуги харчування – на короткостроковій основі – в обмін на гроші. Конкретні характеристики та послуги, що надаються гостям, можуть досить сильно відрізнятися від одного готелю чи ресторану до іншого, і власники готелів та ресторанів, як правило, прагнуть залучити певний тип гостей за допомогою своєї моделі ціноутворення та маркетингової стратегії або за допомогою асортименту послуг, які вони пропонують. Ключовим фактором успішності ресторанних та готельних закладів виступає рівень задоволеності гостей від отриманого досвіду. Крім цього, важливим фактором також стає обраний концепт закладу, який має суттєвий вплив на вибір сегментів гостей та формування цінової політики.

За даними Служби статистики України (опублікованими на порталі відкритих даних Дія) протягом 2015–2020 років спостерігалось збільшення чисельності зареєстрованих підприємств секторів тимчасового розміщення та організації харчування (табл. 1).

Як бачимо, із даним таблиці 1 до 2021 року збільшення чисельності суб'єктів готельної та ресторанної індустрії спостерігалось за різними формами ведення бізнесу (рис. 1).

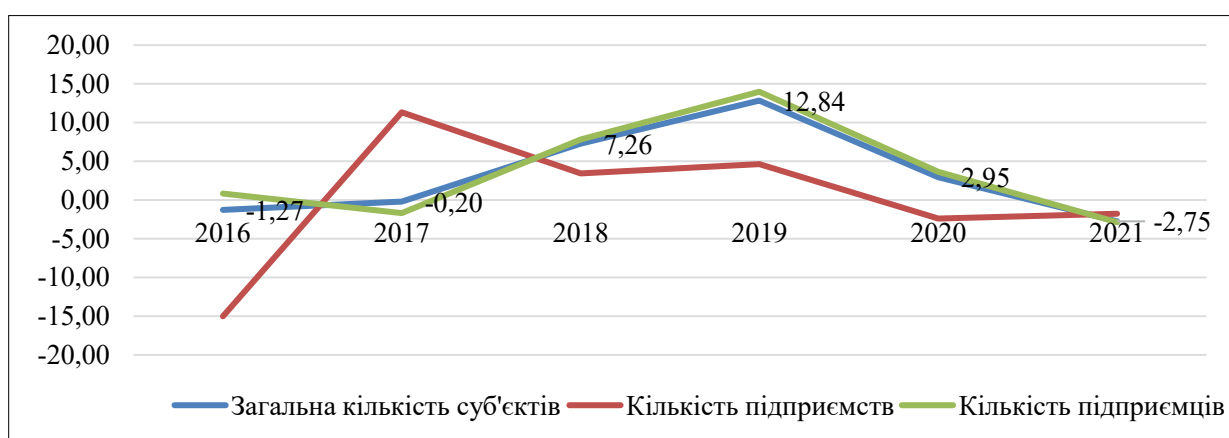
У 2021 році відбулося скорочення чисельності суб'єктів готельно-ресторанного бізнесу, що є наслідком негативного впливу на галузь коронакризи.

За 6-річний період аналізу середньорічний темп приросту загальної кількості суб'єктів сектору склав +3,14 %. При цьому середньорічний темп приросту кількості підприємств готельного та ресторанного бізнесу склав 0,04 %, тобто практично не змінився, а середньорічний темп приросту чисельності підприємств у секторі склав 3,62 %. Така динаміка спричинила зміни у структурі суб'єктів сектору тимчасового розміщення та організації харчування, а саме збільшення частки приватних підприємств у готельному та ресторанному бізнесу внаслідок спрощення умов ведення господарської діяльності за такою формою (рис. 2).

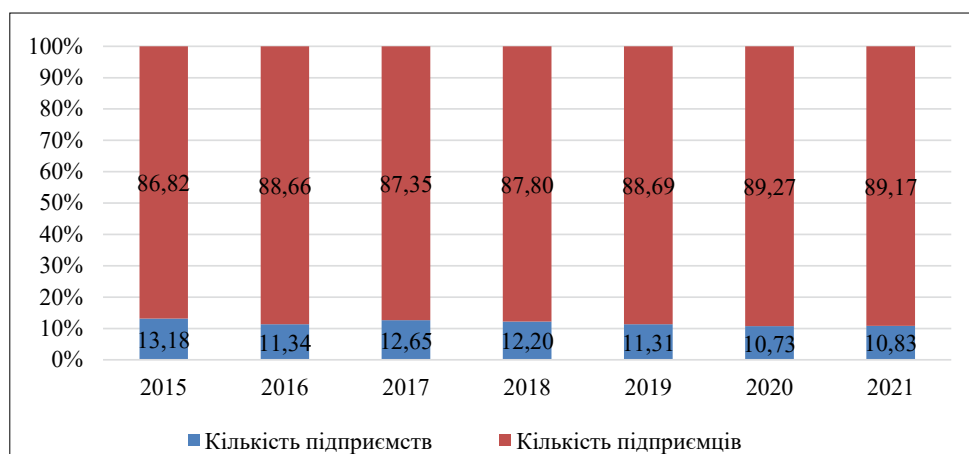
**Кількість діючих суб'єктів господарювання за видом економічної діяльності –
тимчасове розміщування та організація харчування**

Код	Вид діяльності	Рік	Усього, одиниць	у тому числі, одиниць	
				підприємства	фізичні особи-підприємці
01.6	тимчасове розміщування й організація харчування	2015	58 436	7700	50 736
		2016	57 696	6544	51 152
		2017	57 578	7285	50 293
		2018	61 761	7535	54 226
		2019	69 689	7885	61 804
		2020	71 748	7697	64 051
		2021	69 775	7560	62 215

Джерело: [4]

Рис. 1. Динаміка чисельності суб'єктів сектору тимчасового розміщення та організації харчування

Рис. 2. Структура чисельності суб'єктів сектору тимчасового розміщення та організації харчування, %

Діаграма на рис. 2 вказує на стабільну тенденцію зростання кількості приватних підприємців на готельно-ресторанному ринку. На початок 2022 року питома вага приватних підприємців у загальній чисельності суб'єктів сектору тимчасового розміщення та організації харчування досягла 89,17 %.

За 2015-2021 роки спостерігалось стабільне зростання чисельності зайнятих працівників у секторі тимчасового розміщення та організації харчування (табл. 2).

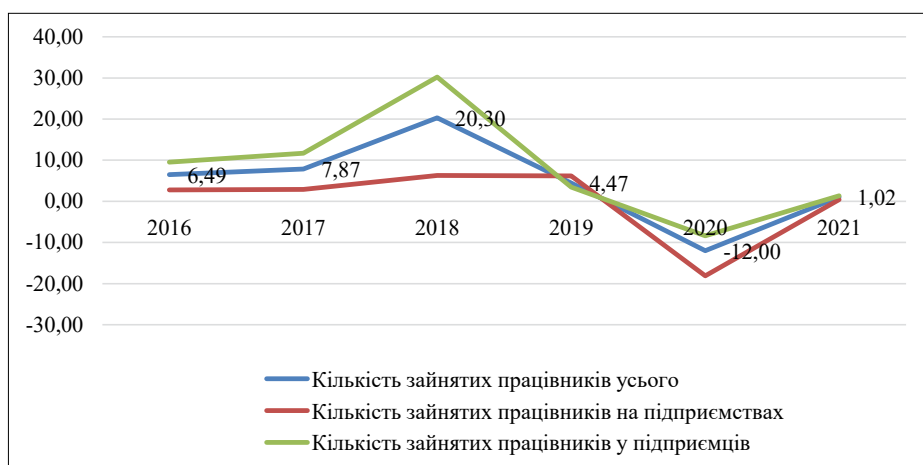
Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання за видом економічної діяльності – тимчасове розміщування та організація харчування

Код	Вид діяльності	Рік	Усього, осіб	у тому числі, осіб	
				підприємства	фізичні особи-підприємці
01.6	тимчасове розміщування й організація харчування	2015	195 194	87 854	107 340
		2016	207 863	90 264	117 599
		2017	224 220	92 881	131 339
		2018	269 741	98 721	171 020
		2019	281 789	104 852	176 937
		2020	247 965	85 861	162 104
		2021	250 489	86 244	164 245

Джерело: [5]

Так, у 2015 році у секторі було зайнято 195 тис. осіб, у 2021 році ця чисельність збільшилася до 250 тис. осіб (рис. 3).

Чисельність зайнятих працівників у галузі збільшувалася до 2019 року та скоротилася у 2019-2020 роках внаслідок запровадження карантинів та обмежень роботи через коронакризу із наступним відновленням у 2021 році. Середній темп приросту чисельності зайнятих працівників галузі за 6 аналізованих років склав +4,69 % (по підприємствах +0,08 %, і по підприємцям +7,98 %). Найбільш волатильна динаміка простежується щодо зміни чисельності найманих працівників у підприємців через значку гнучкість та мобільність даної організаційної форми ведення бізнесу.

Рис. 3. Динаміка кількості зайнятих працівників суб'єктів сектору тимчасового розміщення та організації харчування

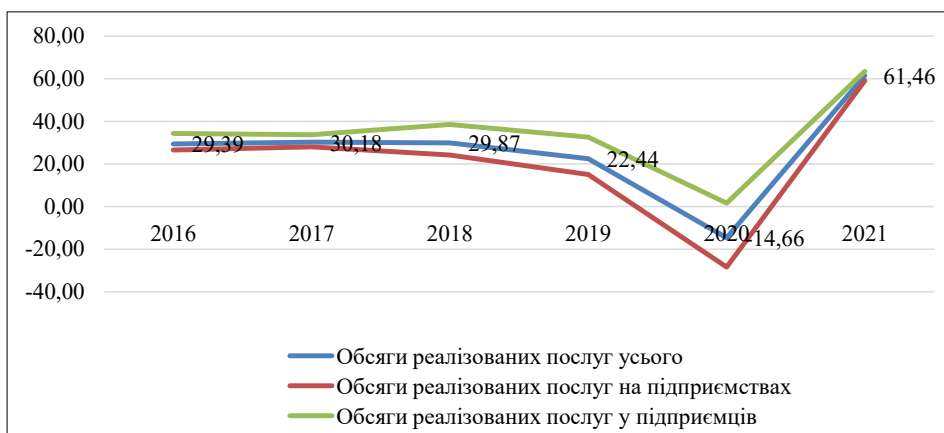
Аналогічна тенденція спостерігається і у обсягах реалізованих послуг – зростання до 2019 року і зниженням протягом 2020 року із наступним відновленням у 2021 році табл. 3.

Обсяги реалізованих послуг суб'єктами господарювання за видом економічної діяльності – тимчасове розміщування та організація харчування

Код	Вид діяльності	Рік	Усього	у тому числі	
				підприємства	фізичні особи-підприємці
01.6	тимчасове розміщування й організація харчування	2015	29 069 307,7	18 250 036,6	10 819 271,1
		2016	37 613 398,9	23 083 768,0	14 529 630,9
		2017	48 965 162,1	29 548 159,7	19 417 002,4
		2018	63 591 476,0	36 699 962,5	26 891 513,5
		2019	77 863 123,9	42 201 850,0	35 661 273,9
		2020	66 445 112,7	30 214 988,9	36 230 123,8
		2021	107 285 318,6	48 059 055,8	59 226 262,8

Джерело: [8]

Із даних наведених у таблиці 3, бачимо, що у 2021 році відбулося значне зростання обсягів реалізованих послуг, яке у значній мірі перевищило рівень допандемійних обсягів. При цьому таке відновлення стосувалася різних організаційних форм ведення бізнесу у готельно-ресторанній індустрії і мало синхронний характер (рис. 4).

Рис. 4. Динаміка обсягів реалізованих послуг суб'єктами сектору тимчасового розміщення та організації харчування

Середній темп приросту обсягів реалізованих послуг за 6 аналізованих років склав +26,45 % (+20,72 % на підприємства галузі та +34,02 % у підприємців).

Оцінюючи частку обсягів реалізованих послуг готельного та ресторанного бізнесу у загальному обсязі, необхідно відзначити, що у сукупності питома вага даного сектору не досягла 1 % від загального обсягу продукції робіт та послуг в Україні (табл. 4).

При цьому спостерігається незначна позитивна динаміка щодо збільшення частки сектору тимчасового розміщення та організації харчування у загальному обсязі реалізованої продукції, робіт та послуг України – із 0,45 % у 2010 році до 0,70 % за результатами 2021 року. Це відбувається за рахунок розвитку саме ресторанного бізнесу, частка якого впродовж досліджуваного періоду збільшилася удвоє – із 0,29 % у 2010 році до рівня в 0,57 % за результатами 2021 року. Натомість частка обсягу реалізованих послуг тимчасового розміщення скоротилася із 0,16 % у 2010 році до 0,13 % у 2021 році.

Таблиця 4

Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання сектору тимчасового розміщення та організації харчування у 2010–2021 роках

Роки	Загальний обсяг, тис. грн.	Розділ КВЕД –55. Тимчасове розміщення		Розділ КВЕД –56. Діяльність із забезпечення стравами та напоями		Загальна частка, %
		Обсяг, тис. грн.	Частка у загальному обсязі	Обсяг, тис. грн.	Частка у загальному обсязі	
2010	3 692 554 479,0	5 935 127,4	0,16	10 643 803,8	0,29	0,45
2011	4 302 627 197,9	6 934 311,4	0,16	11 279 447,2	0,26	0,42
2012	4 563 794 767,8	6 946 998,6	0,15	16 959 521,8	0,37	0,52
2013	4 437 326 059,8	7 511 868,1	0,17	22 810 599,1	0,51	0,68
2014	4 608 978 076,9	5 088 004,3	0,11	17 596 592,6	0,38	0,49
2015	5 716 431 039,2	7 042 819,1	0,12	22 026 488,6	0,39	0,51
2016	6 877 077 355,5	9 890 466,3	0,14	27 722 932,6	0,40	0,55
2017	8 467 031 958,2	12 520 921,6	0,15	36 444 240,5	0,43	0,58
2018	10 148 847 229,6	15 632 734,2	0,15	47 958 741,8	0,47	0,63
2019	10 725 442 974,1	17 480 443,0	0,16	60 382 680,9	0,56	0,73
2020	11 285 578 867,3	11 182 497,1	0,10	55 262 615,6	0,49	0,59
2021	15 240 051 108,3	20 120 453,6	0,13	87 164 865,0	0,57	0,70

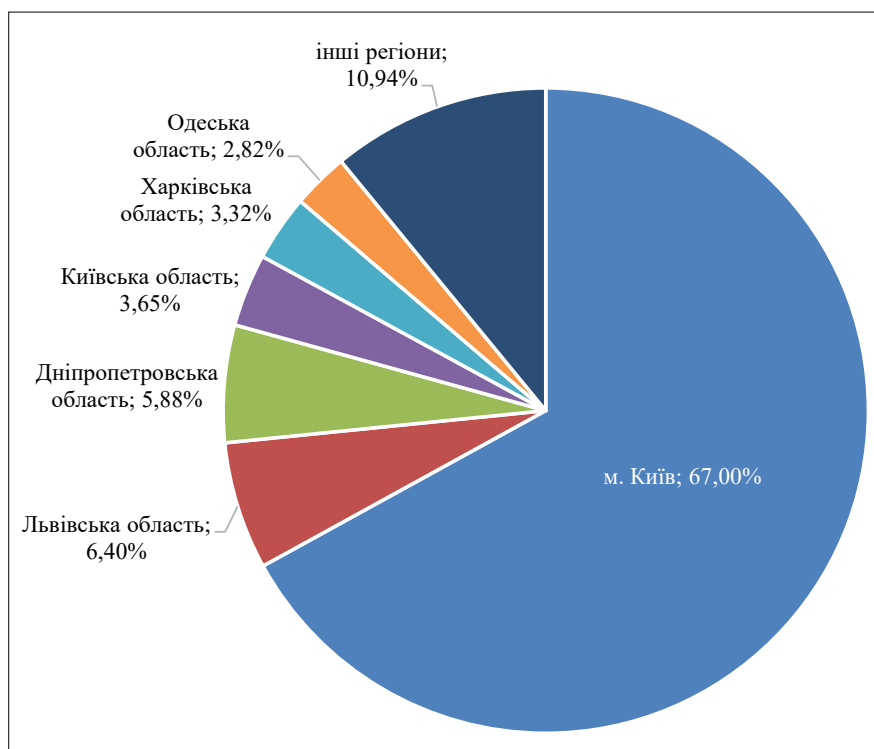
Джерело: складено за даними [7]

Аналізуючи обсяг реалізованих послуг за регіонами за видами економічної діяльності у IV кварталі 2021 року (останні статистичні дані) [6], визначимо найбільш розвинуті регіони за обсягами реалізованих послуг готельного та ресторанного бізнесу, розрахувавши частки регіонів у загальному обсязі на рис. 5.

Тож, як бачимо найбільш розвинутим регіоном до війни у частині розвитку готельного та ресторанного бізнесу було м. Київ, в якому згенеровано 67 % загальних доходів галузі. В ТОП-3 також ввійшли Львівська область із часткою в 6,40 % та Дніпропетровська область із часткою в 5,88 %. Загалом в Україні ресторанний та готельний бізнес найбільш розвинутий був до війни у Львівській, Дніпропетровській, Київській, Харківській та Одеській областях.

Із визначених регіонах, які мають найбільшу питому вагу у доходах вітчизняного готельного та ресторанного бізнесу Харківська та Київська область були під частковою окупацією, а Одеська та Дніпропетровська області практично мали статус прифронтових регіонів, що безумовно вплинуло на діяльність сектору у даних регіонах. У той же час у Львівській області та в інших західних областях та в центральній частині України спостерігався підвищений попит на послуги тимчасового розміщення, у тому числі у готельних підприємствах, внаслідок внутрішньої міграції населення із небезпечних регіонів.

За даними Національної ресторанної асоціації України в Україні із початку війни закрилося близько 7 тисяч ресторанів та кафе, відкрилося понад 2 тисячі нових закладів харчування. Точної статистики наразі немає, але ринок зменшився приблизно на 25 % порівняно з лютим 2022 року.

Рис. 5. Географічний розподіл обсягів реалізації послуг готельного та ресторанного бізнесу у 4-му кварталі 2021 року

Джерело: складено за даними [6]

У деяких областях падіння ринку становило понад 50 %, насамперед це Харківська, Миколаївська, Запорізька, Луганська області; у Київській, Одеській, Дніпропетровській областях зниження обсягів ресторанного ринку відбулося до 30 %. Проте у західних областях спостерігається позитивна динаміка. Зокрема, у Львові та області кількість ресторанів та кафе зросла приблизно на 30 %, у Закарпатській, Чернівецькій, Івано-Франківській областях – приблизно на 20 %. За даними Національної ресторанної асоціації України із червня почали відкриватися ресторани в Києві, а також у західних областях. На ринку інвестори у ресторанний бізнес розпочали розглядати міста в Західній Україні для пошуку вигідних локацій для запуску нового бізнесу. Що стосується експансії за кордон, то таких прикладів наразі ще небагато [9].

За аналізом Національної ресторанної асоціації України у травні працювало лише половина ресторанних закладів, і трендом ринку стали послуги простого та дешевого харчування. У той же час п'ята частина відкритих закладів ресторанного бізнесу демонструють гарні показники завантаження. Успішні шанси подальшого розвитку мають два формати: кав'ярні та пекарні. Їх ключовими перевагами стали низький середній чек та маленька площа. Користуються попитом сьогодні заклади з концепцією простої та ситної кухні. На середину квітня у м. Києві працювали близько 40 % (порівняно із довоєнним показником) малих і середніх закладів ресторанного бізнесу, порівняно з довоєнним показником, у Київській області – 41 %. Кількість відкритих закладів у Київському регіоні стала активно зростати після повної деокупації півночі України [9]. Після Харківської операції почалося активне відновлення ресторанного ринку Харківщини, а деокупація лівобережжя у м. Херсон, призвела до відновлення ринку у Одеській області. У той же час необхідно відзначити, що ресторанний та готельний бізнес у Херсонській, Миколаївській та Одеській областях мають сезонний характер із підвищенням попиту у період травень-вересень. Необхідно відзначити, що сезон 2022 року у даних областях практично зірваний у Херсонській та Миколаївській областях та частково для Одеської області.

За аналітикою порталу ресторанного бізнесу The Village у другій половині 2022 року почали відкриватися нові заклади та відновили свою діяльність заклади, які релоковані із окупованих чи небезпечних регіонів. Насамперед активно відкриваються ресторани заклади у м. Львові, який стає сьогодні хабом із внутрішнього переміщення і знаходиться на умовно безпечній території України. За даними порталу кожний третій новий ресторан відкривається саме у м. Львові. Крім цього активно відкриваються нові заклади ресторанного бізнесу у м. Одесі, м. Дніпрі. Дещо менше закладів відкривається у м. Харкові, м. Чернівці та в м. Івано-Франківськ. У м. Запоріжжя простежується релокація декількох закладів із м. Маріуполя та відкриття нових закладів [2].

У той же час за опитуванням 5 тис. ресторанних закладів у серпні 2022 року працювало 73 % закладів громадського харчування порівняно із періодом до початку вторгнення. А обороти українських кафе та ресторанів у серпні дещо знизилися та становили 89 % від показників лютого. При цьому в багатьох областях обороти значно перевищують довоєнні, серед таких областей: Закарпатська область (143 %); Волинська область (138 %); Запорізька область (132 %); Хмельницька область (127 %); Полтавська область (125 %); Дніпропетровська, Чернівецька та Вінницька області (по 121 %); Рівненська область (118 %); Тернопільська (109 %); Львівська область (111 %); Кіровоградська область (103 %) [3]. Масовані ракетні атаки, які росія активувала із жовтня, майже не вплинули на кількість працюючих закладів ресторанного бізнесу, але позначились на організації робочих процесів.

Адаптуючись до умов ведення бізнесу в умовах війни ресторани заклади розширюють свою діяльність за рахунок запровадження та розширення послуг доставки та їжі на винос, пропонуючи кейтеринг.

Функціонування готельного бізнесу теж залежить від території розміщення закладу, а саме віддаленості від місць бойових дій. У повному обсязі готельні підприємства працюють у західних областях України, їх діяльність не зупинялася, попит на послуги є стабільним із високим рівнем заповнюваності. За даними Української Асоціації Готелів та Курортів найбільш проблемна ситуація є у м. Харкові, де робота засобів розміщення призупинена. Загалом пожвавлення готельного ринку спостерігалось аналогічно із ресторанним сектором після деокупації Київської області, вдалої Харківської операції. У Херсонщині ситуація залишається достатньо критичною через періодичні артобстріли із правого берега, натомість Одеська область після деокупації лівобережжя Херсонщини стає готельним хабом для тимчасово переміщених осіб із Херсонської області та релокованого бізнесу. Не постраждали об'єкти швидко відновлюють роботу. Щодо готельних закладів міжнародних брендів, то такі заклади розміщення, розташовані у великих містах, переважно призупиняли роботу через дотримання стандартів політики безпеки та побоюванням іноземного менеджменту. Крім того, споживчий сегмент цих закладів переважно іноземні туристи, які зараз практично не приїжджають в Україну. За даними Української Асоціації Готелів та Курортів наразі у столиці відновили роботу такі міжнародні готелі, як Hilton Kyiv, InterContinental Kyiv, обидва об'єкти Radisson Blu Hotel, а також Fairmont Grand Hotel Kyiv, Mercure Kyiv Congress, Holiday Inn Kyiv та інші [1].

У той же час у місцях, які перебували під окупацією або розміщені поблизу ведення бойових дій зараз працює не більше 20 % готелів, так як більшість із них пошкоджені внаслідок бойових дій. Точної статистики втрат сектору наразі немає. За даними проекту RebuildUA тільки у м. Ірпені (Київська область) за місяць окупації зазнали руйнувань 28 готелів. Крім цього постраждали об'єкти у Харківській, Миколаївській, Чернігівській, Київській, Одеській областях, а також у м. Маріуполі, серед них є деякі об'єкти

в управлінні Ribas Hotels Group. Зокрема, зруйновано глемпінг Mandra Shato Trubetskogo під Новою Каховкою (Херсонська область), а готель Play Hotel залишається в окупованому м. Херсоні. Зазнав удару від касетних снарядів об'єкт мережі Reikartz у м. Миколаєві. Окрім того, значна частина закладів не може працювати із технічних причин, зокрема через поломки на лініях електропередач, відсутності постачання газу чи води. Наразі вітчизняні готельєри приєдналися до проєкту «Росія заплатить» та фіксують втрати і пошкодження [1].

В умовах війни готельні заклади почали працювати у нових форматах. Так, до рівня сервісу додався показник безпеки перебування у закладі та необхідність інформування про наявність укриттів біля закладів або на їх території. Проблемним питанням стало збереження команди внаслідок значної кількості мігрантів через війну. Готелі стикнулися із логістичними проблемами. Крім цього, адаптація до комендантської години призвела до більшого навантаження на денні зміни і необхідності індивідуального підходу до графіків персоналу і надання можливості персоналу проживати або ночувати у закладі. Під час тривоги обмежуються послуг та сервіси, деякі додаткові послуги тимчасово недоступні.

Власне за перші чотири місяці 2022 року деякі області продемонстрували суттєве підвищення туристичного збору. Найбільше зростання порівняно з аналогічним періодом 2021 року зафіксовано у Львівській області – 268 %. На другому та третьому місцях Закарпатська область і м. Київ, де сума туристичного збору зросла на 144 % і 98 % відповідно. Хмельницька область продемонструвала зростання на 65 %, а Івано-Франківська внесла до бюджету на 48 % більше, ніж торік. Проте, починаючи із травня, завантаження готелів Західних областей скорочується [1].

Загалом на ринку наразі відсутній туристичний сегмент і, починаючи із лютого у закладах розміщується переселенці, або мігранти за кордон. У західних областях до цих сегментів додається релокований бізнес та його працівники. Також гостями готелів стали численні представники ЗМІ, дипломатичні делегації, міжнародні волонтерські організації тощо.

Тож, через воєнні дії пропозиції на вітчизняному готельному ринку України скоротилися. Багато об'єктів готельного бізнесу не працює через питання безпеки, відсутність попиту, технічні причини або пошкодження, завдані російськими обстрілами. Ситуація на готельному ринку регіонально не рівномірна, заклади на заході країни наразі відчувають збільшений попит.

Більшість готелів із міркувань адаптації до ведення бізнесу в умовах війни розширюють послуги конференц-сервісу, оренди приміщень для бізнесу та коворкінгу. У західних областях та в м. Запоріжжі і м. Дніпрі готелі стають хабами для внутрішньопереміщених осіб із зон із активними бойовими діями.

Висновки з проведеного дослідження. В Україні готельний та ресторанный бізнес оговтується від шокового стану початку 2022 року внаслідок широкомасштабного наступу російських військових, що призвело до безпрецедентних руйнувань та часткової окупації об'єктів сектору гостинності. На початку 2023 року готельний бізнес все ще відчуває наслідки війни, проте більшість закладів адаптувалося до нових умов ведення господарської діяльності, стаючи хабом для переміщених осіб, релокованих бізнесів та пропонуючи послуги у режимі тут і зараз за відсутності більш прогнозованого майбутнього, працюючи у межах оперативних планів. Ресторанні заклади розширюють послуги харчування за межами закладу, пропонуючи доставку, їжу на винос та кейтеринг.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк Т., Паралюш М. Встояти під час війни: як працюють готелі України. *Commercial Property*. 21.07.2022. URL: <https://commercialproperty.ua/analytics/vstoyati-pid-chas-viyni-yak-pratsyuyut-goteli-ukraini/> (дата звернення: 21.01.2023).
2. Друзюк Я. Не тільки Київ: 60 закладів, які відкрили в Україні у 2022 році. Нові ресторани Львова, Одеси, Дніпра та кількох міст-героїв. *The Village*. 28.12.2022. URL: <https://www.the-village.com.ua/village/food/2022-top/334463-open-2022-ukraine-lviv-kharkiv-dnipro-odesa> (дата звернення: 20.01.2023).
3. Іванов О. Де рестораторам жити добре. Як змінився ринок кафе та ресторанів за пів року війни – інфографіка. Бізнес. 5 вересня 2022. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/consmarket/yak-za-pivroku-viyni-zminivsia-ukrajinskiy-rinok-kafe-ta-restoraniv-novini-ukrajini-50267978.html> (дата звернення: 21.01.2023).
4. Кількість діючих суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності. Державна служба статистики України. *Портал Дія*. URL: <https://data.gov.ua/dataset/8a59b353-f477-43de-8e23-d71af204e279> (дата звернення: 21.01.2023).
5. Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності. Державна служба статистики України. *Портал Дія*. URL: <https://data.gov.ua/dataset/e0f015e5-176b-473b-8d84-dddd0097be4f> (дата звернення: 21.01.2023).

6. Обсяг реалізованих послуг за регіонами за видами економічної діяльності у IV кварталі 2021 року. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/posl/dpsp_IV_2021.xlsx (дата звернення: 25.01.2023).
7. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у 2010–2021 роках. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/osp/orgps/orgps_u/arch_orgps_u.htm (дата звернення: 25.01.2023).
8. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності. Державна служба статистики України. Портал Дія. URL: <https://data.gov.ua/dataset/7d9cc024-03f4-40cb-822c-298bcc271d25> (дата звернення: 25.01.2023).
9. Прасад А. В Україні з початку війни закрилося близько 7000 ресторанів та кафе. *Forbes*. 06 вересня 2022 року. URL: <https://forbes.ua/news/v-ukraini-z-pochatku-viyni-zakrilosya-blizko-7000-restoraniv-ta-kafe-asotsiatsiya-06-092-022-8120> (дата звернення: 25.01.2023).

O. Dyshkantiuk, K. Vlasiuk. Hotel and restaurant business during the war. – Article.

Summary. *The article analyzes the number of subjects of the hotel and restaurant business, the employment of workers in the sectors and the volume of services implemented as of the beginning of the war, and the trends of business development in the pre-war state are clarified. It was concluded that at the beginning of the war, the hotel and restaurant business resumed after the corona crisis.*

The peculiarities of the functioning of restaurant and hotel businesses in the conditions of war after February 2022 are determined, and the characteristic directions of their adaptation to the conditions of economic activity in the conditions of war are determined. It was found that restaurants are expanding their activities by introducing and increasing delivery and takeaway services, offering catering. It was determined that from February 2022 the demand for the services of hotel enterprises in the Eastern and Southern parts of Ukraine has significantly decreased. Instead, there was an increase in demand in hotel enterprises located in the western regions, their activity did not stop, the demand for services is stable with a high level of occupancy.

It was determined that many establishments in the hotel business are not operating due to security issues, lack of demand, technical reasons or damage caused by Russian shelling. It was noted that, adapting to the state of the market, most hotels in wartime are expanding the services of conference service, rental of business premises and co-working spaces. In the western regions and in the cities of Zaporizhzhia and Dnipro, hotels are becoming hubs for internally displaced persons. As a result of the study, it was concluded that the hotel and restaurant business in Ukraine is recovering from the shock state of the beginning of 2022. At the same time, the hotel sector experienced unprecedented destruction.

At the beginning of 2023, the hotel and restaurant business is still feeling the effects of the war, but most establishments have adapted to the new business conditions, becoming a hub for displaced people, relocated businesses and offering services in the here and now in the absence of a more predictable future, working within operational plans.

Key words: *hotel business, restaurant business, war, hospitality establishments, internally displaced persons, relocated business.*